

FOLYÓIRATSZEMLE

Onomastica Uralica 10. (2018)

Vendégszerkesztők: TERHI AINIALA – EMILIA ALDRIN – ERZSÉBET GYÖRFFY.
Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki. 332 oldal

Az *Onomastica Uralica* 10. kötete a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (ICOS) előadásai közül 22-nek az írott változatát tartalmazza, köztük húsz angol, egy német és egy francia nyelvűt. Az alábbiakban a tanulmányokat eredeti sorrendjükben ismertetem.

GYÖRFFY ERZSÉBET tanulmánya (5–18) a helynévközösség fogalmát járja körül funkcionális nyelvészeti keretben, megkérdőjelezve a deduktív elméletet, miszerint egy névközösség tagjai közel azonos ismeretekkel rendelkeznek a helynevek terén. Őt településen végzett empirikus kutatások alapján vizsgálja újra a kérdést, különös figyelmet fordítva az életkorra, a generációs különbségekre és más társadalmi meghatározottságokra.

Két Hajdú-Bihar megyei településen végzett hasonló jellegű kutatását ismerteti tanulmányában E. NAGY KATALIN (19–27). Vizsgálata az életkor és a helynévismeret közötti összefüggésre irányul, de egyéb szociológiai tényezők, így a társadalmi nem és az etnikum is jelentős szerepet játszik benne. Négy kijelölt korcsoport helynév-kompetenciáját hasonlítja össze, amelyeket térképen ábrázolva is szemléltet.

NEMES MAGDOLNA írása (29–41) a *Journey to School* nemzetközi projekt részeként készült vizsgálat eredményeit tarja fel. Célja felmérni, milyen tájékozódási pontokat és tulajdonneveket használnak fel a gyermekek a környezetük leírására, illetőleg milyen különbség mutatkozik e tekintetben a különböző korú gyermekek között. A kutatásba bevont magyar gyermekek egy csoportja óvodás korú, másik csoportja első és második osztályos.

DIANA FELECAN és ALINA BUGHEȘIU írásukban a játékoknak adott tulajdonnevekkel foglalkoznak (43–57). Megkülönböztetnek hivatalos neveket, amelyek a gyártó vagy eladó objektív névadásának az eredményei, és nem hivatalos neveket, amelyek a játék használójának szubjektív névadásából keletkeznek. Ezeken belül további alkategóriákra osztják a kor és társadalmi nem szerint elkülönített adataikat, kimutatva bizonyos kulturális divatjelenségeket a játékek rendszerében. Kutatásuk a nyelvészet, a pszichológia és a pedagógia határterületén helyezhető el.

VÄINÖ SYRJÄLÄ írása Helsinkii nyelvi tájképét és abban a tulajdonnevek megjelenésének módját vizsgálja finn és svéd anyanyelvű tinédzserek megkérdezésével (59–67). Választ keres arra, hogy vajon az adatközlők által kiemelt és főként a kereskedelemhez kötődő tulajdonnevek általánosan szaliensek-e a nyelvi tájkép feldolgozásában, vagy éppen tulajdonnévi jellegük miatt kapnak nagyobb figyelmet. Arra is kitér, hogy melyik vizuális nyelvi jelet és miért éppen azt dolgozzák fel tulajdonnévként.

Ugyancsak a tizenévesek körében vizsgálta a nyelvi tájképet EMILIA ALDRIN és LINNEA GUSTAFSSON mind a földrajzi, mind a virtuális tér tekintetében (69–83). A tanulmány

első fele az angol, svéd és arab nyelvet magába foglaló földrajzi környezet vizsgálatát mutatja be, összevetve a különböző nyelvű lakosok földrajzi és társadalmi kötődésével. A második rész azoknak a felhasználóneveknek az offline nevekkal, a szociális hierarchiával és a háromnyelvű környezettel való kapcsolatát elemzi, amelyeket a fiatalok különböző közösségi oldalakon választottak.

VESLAVA SIDARAVIČIENĖ Vilnius nem hivatalos használatú helyneveit vizsgálja litván és lengyel fiatalok nyelvhasználatában; a városban a litván, a lengyel, az angol és az orosz nyelv a legmeghatározóbb (85–96). Bemutatja, miként hat a többnyelvűség a litván és miként a lengyel anyanyelvű fiatalok névhasználatára, illetve milyen interferenciajelenségek jelennek meg hangtani, morfológiai és lexikai szinten.

TATYANA PETROVNA SOKOLOVA az orosz társadalom egy 21. századi problémájára keresi a megoldást tanulmányában (97–110). Az idegenül hangzó városi helynevek megjelenése komoly morális és jogi konfliktust eredményezett megalkotóik és ellenzőik között. A szellemi tulajdon és az állampolgári jogok védelme érdekében a szerző javasolja a törvényszéki nyelvészeti vizsgálatot bevezetését, mivel ez a nyelvészet, a névtan és a jogtudomány bevonásával képes lenne objektív döntést hozni precedens értékű esetekben.

ILIA BARANOV írása a márkanév és az üzleti siker közötti összefüggés leírására tesz kísérletet az oroszországi ételkiszállítók által adott nevek alapján (111–136). Számszerűsíti a faktorokat, amelyek leginkább közrejátszanak egy név sikerében és fennmaradásában a hangzás, a jelentés vagy a vizuális megjelenés tekintetében. Ezek alapján a szerző lehetségesnek tartja a biztos sikerhez vezető névadás folyamatának formalizálását.

Szintén a reklámsiker kapcsán vizsgál 28 délnyugat-finnországi településnevet PAULA SJÖBLOM és ULLA HAKALA (137–148). A szerzők az adott hely kulturális örökségének és emlékének konceptualizálását vizsgálják, amelyben meghatározó faktor az állandóság, a stabilitás kifejezése a régóta használt nevek által. Egy 2013-ban végzett felmérés alapján a helyi lakóknak a névhez és annak megváltozásához való attitűdjét és ennek következtében a névnek a hely identifikálására és reklámozására való felhasználhatóságát elemzik.

RESZEGI KATALIN tanulmánya (149–167) funkcionális, kognitív elméleti keretbe helyezi a névadás és a névhasználat kutatásának módszereit. Ennek során a névhasználat mentális folyamatait, a névanyag rendszerszerűségét és más nyelvi részrendszerekhez való viszonyát, valamint a neveknek mint a kommunikáció szempontjából fontos funkcionális nyelvi elemeknek a pragmatikai aspektusát egyszerre kell figyelembe venni. A szerző felhívja a figyelmet a pszicholingvisztika és a neurolingvisztika adta lehetőségek hasznosíthatóságára a névtani kutatásokban.

A névtan növekvő népszerűségét és ennek onomasztikai felhasználhatóságát mutatja be az elsősorban nem tudományos célú online névtani diskurzusok elemzésével LIDIA BECKER (169–183). A szerző rámutat a laikus diskurzusokban megjelenő, tulajdonnevekkel kapcsolatos metapragmatikai kérdések jelentőségére, egyben pedig érvel az ilyen típusú megnyilatkozásoknak az 'alulról építkező onomasztika' (*bottom-up onomastics*) terminussal való megnevezése mellett.

JAROMÍR KRŠKO és ALENA ZÁBORSKÁ tanulmányukban a tulajdonnevek szociális percepcióját és zárt csoportokon belüli funkcionálását vizsgálják, figyelembe véve mind a bonyolult szociális hálózatokkal rendelkező egyén, mind a csoport szempontjából való kiindulás lehetőségét (185–199). Kutatásuk elsősorban szlovák nyelvű adatokra épül, ám eredményeik univerzálisnak tekinthetők.

ANGELIKA BERGIEN a névnek az identitás és a társadalmi státusz megkonstruálásában való szerepére mutat rá írásában (201–208). Bemutatja annak a modern, médiavezérelt társadalomban újonnan megfigyelhető jogi és újságírói stratégiának a működését, amely a névvel való megszégyenítést jelenti, emellett kitér a médiában való névhasználat egyéb szociálszimbolikus funkcióira is.

YOLANDA GUILLERMINA LÓPEZ FRANCO tanulmányában felülvizsgálja és ellenőrzi egy 20 évvel ezelőtt végzett szocioantropológiai felmérés módszerét és eredményeit (209–227). 1995-ben nyolc francia településen vizsgálták a keresztnévek percepcióját, átadását, a névviselőknél és a névhasználóknál saját és más keresztnévekhez való attitűdjét, figyelembe véve a legfontosabb szociolingvisztikai változókat (nem, életkor és iskolázottság).

LINNEA GUSTAFSSON a modern svéd beceneveket kategorizálja és elemzi funkcionális szempontból (229–242). Kutatásában megjelenik a nyelvészet mellett a szociológia, az etnológia és a pszichológia aspektusa is. A neveket a forrásuk, nyelvi összetételük, jelentésük és motivációjuk alapján kategorizálja, funkciójukat az affektív, a kapcsolati és pozicionáló funkció szerint határozza meg.

Az orosz egyetemisták körében használt beceneveket mint alternatív, informális személyneveket vizsgálja ANNA TSEPKOVA a funkció, használati gyakoriság, megjelenési terület, névhasználói attitűd, illetve a karakterisztikus és nem karakterisztikus becenevek megoszlása szerint (243–261). Tanulmánya tovább árnyalja a szerző korábbi, a becenevek használatának csökkenő tendenciáját mutató kutatási eredményeit e témában.

Az alkalmazott névtan két területéhez, a névtan és a tanítás kapcsolatához, valamint a névtannak a migráció és a diszkrimináció következményeinek iskolai kezelésében játszott szerepéhez kapcsolódik KECSKÉS JUDIT írása (263–277). Egy esettanulmányban bemutatja, milyen feladatai és lehetőségei lehetnek a névtannak a bevándorolt diákok szociális integrálásának elősegítésére, és milyen oktatási eszközök használhatók fel erre a célra.

SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ tanulmányában a tulajdonnevek magyarról németre fordítását vizsgálja Kosztolányi Dezső Esti Kornél című novellaciklusa és ennek német fordításai alapján (278–294). A szerző érvel az alapvető fordítói stratégiák és a különböző fordítói műveletek vizsgálatának fontossága mellett, és rámutat, hogy a tulajdonneveknek a szövegben belül reáliákként való értelmezése miatt a fordítási gyakorlat a közvetlen átvételüktől a teljes elhagyásukig terjedhet.

JUSTYNA B. WALKOWIAK írása a globalizáció és migráció által felvetett névtani kérdéseket és problémákat járja körül (295–308). Kitér a különböző államok eltérő névhasználati szokásaiból fakadó konfliktusokra, az etnikai kisebbségek emancipációs törekvéseire a személynevek kérdésében, a tradicionális női családneveket érintő szabályozások felülvizsgálatára, és a gyermekek elnevezésében gyakorolt szabadságra vagy annak hiányára.

SLÍZ MARIANN tanulmányában arra a jogilag szabályozott magyar keresztnévadási problémára világít rá, melyet a kalendáriumok kiadására vonatkozó jogi szabályozás hiánya okoz (309–315). A szerző ismerteti a keresztneveket érintő szabályozást és a naptárak szerepét a névadásban, majd bemutatja az olyan, nem tradicionális naptárak okozta lehetséges konfliktusokat és nehézségeket, amelyek a bejegyzésre alkalmas keresztnévek mellett nem létező, ősi eredetűnek gondolt, a naptárak kiadásának idején valójában nem anyakönyvezhető neveket is tartalmaznak.

A kötetet LASSE HÄMÄLÄINEN írása zárja, mely egy online játék szintjeinek többségében angol nyelvű elnevezéseit vizsgálja (317–329). A nevek kategorizálását a szerző az

elnevezés módja, illetőleg aszerint végzi, hogy a név közvetlenül a játék szintjére vonatkozó vagy általában a játékkal kapcsolatos információt hordoz, valamint a szintneveket a vidéki és városi helynevekkel, művészeti alkotások címeivel és internetes felhasználónevekkel is egybeveti.

HAUBER KITTI

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7983>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Onomastica Uralica 11. (2018)

Vendégszerkesztők: RICHARD COATES – KATALIN RESZEGI. Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki. 286 lap

Az *Onomastica Uralica* 11. kötete a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (ICOS) előadásai közül 21-nek az írott változatát adja közre.

GRANT W. SMITH a nevek szimbolikus jelentésével foglalkozik bevezető névelméleti tanulmányában. Hipotézise, hogy a nevek az őket meghatározó kontextuális tényezőkből adódóan rendelkeznek szimbolikus többlettartalommal (5–16).

SZABÓ T. ANNAMÁRIA ULLA kutatása a francia–magyar kétnyelvűség és a keresztnév-választás összefüggését igyekszik feltárni. A 2007–2010 között végzett vizsgálat alanya 110, Párizsban és környékén élő magyar, illetve magyar–francia házaspár volt. Megállapításai szerint a vizsgált csoport névadásában a következő öt alaptípus különböztethető meg: a gyermek keresztnéve 1. jellegzetesen magyar; 2. jellegzetesen francia; 3. nemzetközileg elterjedt, mindenütt hasonló írásképpel; 4. hivatalosan francia, de otthon a magyar változatot használják; 5. más szempontokból sajátos (17–30).

DITRÓI ESZTER tanulmányának középpontjában a helynévadás regionális jellegzetességeinek, az ún. névjárásoknak a kérdései állnak. Az alapul vett Vas megyei községek (Nemescsó, Meszlen, Zanat, Nemeskocs, Jánosháza, Keléd, Halastó, Szóce, Ispánk) helynévadásának történetéből kulturális és regionális jellegzetességek válnak felismerhetővé. A szerző a vizsgálat során a Bray–Curtis-féle indexet alkalmazta (31–42).

THOMAS STOLZ és NATALIYA LEVKOVYCH közösen jegyzett munkája italo-albán, aromán és maja neveket vizsgál, a helynévkutatás és a nyelvtipológia szempontjait is szem előtt tartva. A szerzők jövőbeli tervei között szerepel egy adatbázis létrehozása, hogy az általuk felhalmozott kutatási eredmények könnyen áttekinthetővé és hozzáférhetővé váljanak (43–62).

MAŁGORZATA MANDOLA a névtani terminológiai és rendszertani különbségek okozta problémákra figyelmeztet. Elemzésüket a francia és a lengyel nyelv névtani terminusainak anyagán végzik el, figyelembe véve egyúttal az ICOS és az UNGEGN névtani terminusjegyzékeit is (63–74).

BÖLCSKEI ANDREA a kétnyelvűség és a nyelvi megfeleltethetőség módszertani kérdéseit járja körül tanulmányában egy készülő angol–magyar névtani terminológiai szótár